

ΘΑΝΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Συγγραφέας του μπεστ σέλερ Η ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

The background of the cover is a romantic and dramatic landscape. In the foreground, a man and a woman in white clothing are walking hand-in-hand on a reddish-brown beach. In the middle ground, a small white chapel with a yellow door sits on a rocky outcrop in the sea. In the background, the ocean meets a blue sky with white clouds, and a formation of fighter jets flies across the sky, leaving long white smoke trails.

Τα γαλάζια φτερά του έρωτα

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τα γαλάζια φτερά του έρωτα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Θάνος Κονδύλης
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Δουρίδα
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνια Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Θάνος Κονδύλης, 2013
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Fernando Soares/www.123rf.com
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2013

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2013, 6.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-0433-2

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΘΑΝΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

*Τα γαλάζια
φτερά του έρωτα*

1

Αγαπημένε μου Λευτέρη

Από τη μέρα που έφυγες μακριά από το νησί μας η ζωή μου άλλαξε. Όλων μας η ζωή άλλαξε. Των δικών σου, η δική μου, ακόμα και η δική σου. Δεν το βλέπεις ότι η Αθήνα σε τραβάει όλο και πιο κάτω, όλο και πιο μακριά μου; Για πόσον καιρό ακόμα; Πάντα θα σε περιμένω, καλέ μου, να γυρίσεις στο νησί μας. Η μορφή σου μου έχει λείψει όσο τίποτε άλλο. Η ανάσα σου, η ματιά σου, το γέλιο σου... Πού είσαι; Γιατί δεν έρχεσαι; Εδώ δεν είναι που πρωτοερωτηθήκαμε; Θυμάσαι τη σημαία μας; Θυμάσαι το πρώτο μας φιλή; Το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου τώρα είναι έρημο, μάτια μου γλυκά, αγάπη μου, καρδιά μου, ήλιε μου.

Για θυμήσου...

Εδώ δε νιώσαμε για πρώτη φορά τα γαλάζια φτερά του έρωτα να μας δίνουν δύναμη και να μας τυλίγουν στη ξεστασιά τους; Εδώ είναι το πέλαγος, η βάρκα του πατέρα σου, τα δυο νησάκια, ο ουρανός. Αχ αυτός ο ουρανός! Πόσες και πόσες φορές δεν πετάξαμε μαζί νοερά, δε χαθήκαμε στο γαλάζιο του! Τώρα βλέπω τα αεροπλάνα και λέω στον εαυτό μου πως μέσα σ' ένα τέτοιο θα είναι κι

εκείνος, η αγάπη μου, εσύ... Είσαι άραγε καλά; Θα σε περιμένω... Ποτέ δε θα σε ξεχάσω...

Με αγάπη, η Κατερίνα σου.

Ο Λευτέρης Γιωργαντάς, πιλότος από χρόνια της πολεμικής αεροπορίας, είχε διαβάσει άπειρες φορές αυτό το γράμμα στο σπίτι του, ένα διαμέρισμα κάπου στα Νότια Προάστια. Τη μισή ζωή του την είχε περάσει στην Αθήνα, όπου είχε έρθει αρχικά για σπουδές και μετά κατατάχτηκε στην αεροπορία, όπου και υπηρετούσε ως πιλότος μαχητικού αεροσκάφους. Τώρα, στις αρχές της δεκαετίας του '70, είχε πάνω από δέκα χρόνια σ' αυτή τη δουλειά, αποκομίζοντας απίστευτες και αξιοζήλευτες εμπειρίες. Αλλά όχι χωρίς τίμημα.

«Θα σε περιμένω... Ποτέ δε θα σε ξεχάσω... Με αγάπη, η Κατερίνα σου». Ήταν οι τελευταίες λέξεις της σ' εκείνο το τελευταίο γράμμα που έλαβε από αυτήν από το νησί. Ποτέ δεν την είχε πραγματικά ξεχάσει· ούτε εκείνη, ούτε τους δικούς του, ούτε και το μικρό τους νησί. Τον πρώτο καιρό, στα δεκαοχτώ του ακόμα, όταν είχε φύγει για σπουδές, είχε πει στους δικούς του ότι θα τελείωνε και σύντομα θα επέστρεφε – σε τέσσερα, το πολύ πέντε χρόνια. Αλλά ποτέ δεν κράτησε την υπόσχεσή του.

Αυτό το γράμμα ήταν ουσιαστικά τα τελευταία νέα που είχε λάβει από κάποιον δικό του. Τους είχε κάνει όλους πέτρα – λες και τους είχε σιχαθεί. Ήθελε να ξεχάσει. Η μοναδική και ουσιαστική του παρέα ήταν πια το ποτό και οι τέσσερις τοίχοι του διαμερίσματός του. Επίσης, είχε και μια τηλεόραση. Τίποτε άλλο. Η ζωή του ήταν η δουλειά του: να πετάει με το μαχητικό του πάνω από το Αιγαίο και να κυνηγάει Τούρκους. Και όταν είχε άδεια, δυο φορές την εβδομάδα,

διασκέδαζε με γυναίκες πίνοντας στα σκοτεινά, υπόγεια μπαρ. Πήγαινε εκεί για να ξεχάσει. Μάταια!

Τελικά, θα έλεγε κανείς ότι αυτή η μοναξιά ήταν ο μόνος σύντροφος που είχε συνεχώς δίπλα του, που ποτέ δεν τον είχε εγκαταλείψει. Οι γυναίκες; Έρχονταν κι έφευγαν, σαν τις εποχές του χρόνου. Οι φίλοι; Όλοι περιστασιακοί – μια στο τόσο να έβγαινε με κάποιον συνάδελφο. Και με τους ενοίκους της πολυκατοικίας του δεν είχε πολλά πάρε-δώσε. Στην καλύτερη περίπτωση αντάλλασσε μια ξερή και τυπική καλημέρα.

Ο Λευτέρης ήταν ένας μοναχικός άνθρωπος που είχε περάσει πια προ πολλού τα τριάντα του. Αυτοί που τον ήξεραν καλά, ουσιαστικά οι συνάδελφοί του, δεν έλεγαν για να τον περιγράψουν παρά μόνο μερικές λέξεις: λιγομίλητος, μονόχνοτος, μυγιάγγιχτος, αλλά καλός πιλότος. Περιπατούσε σχεδόν πάντα χωμένος στις σκέψεις του, χωρίς να δίνει σημασία στο τι γινόταν γύρω του. Όχι ότι ήταν εγωιστής... απλώς δεν ασχολούνταν με τους άλλους.

Μετά την υπηρεσία του συνήθως επέστρεφε στο σπίτι. Φίλους δεχόταν σπάνια, το ίδιο και τηλεφωνήματα. Δεν ήταν του χαρακτήρα του οι όποιοι είδους κοινωνικές επαφές και τα πολλά σούρτα φέρτα, ακόμα και με συναδέλφους του. Με τα χρόνια είχε κατασταλάξει σε μερικά στέκια, όλα κατὰ γύγια της κακιάς ώρας, που συνήθως επισκεπτόταν τα βράδια για να βρει κάποια συντροφιά, κάποιον ξανθό ή μελαχρινό άγγελο, που θα του κρατούσε παρέα για μερικές ώρες – έναντι τιμήματος, βέβαια. Οι κανονικές σχέσεις με γυναίκες της ημέρας ήταν γι' αυτόν πλέον σπάνιες: τις είχε γνωρίσει καλά, τις είχε από καιρό βαρεθεί.

Αλλά δεν ήταν πάντα έτσι, σκέφτηκε τώρα κι έγειρε στο

πλάι. Η ματιά του έπεσε στο πάτωμα. Εκεί υπήρχε μια στοίβα από διάσπαρτες επιστολές, όλες από τα πρώτα χρόνια της άφιξής του στην Αθήνα. Πιο δίπλα ένα τασάκι ξέχειλο με αποτοσίγαρα και μια μισοάδεια μπουκάλια ουίσκι. Δεν ήταν πάντα έτσι τα πράγματα. Κάποτε... κάποτε ήταν όλα διαφορετικά.

Κάποτε, Λευτέρη, κι εσύ ήσουν διαφορετικός. Θυμάσαι; Θυμάσαι τότε... στο νησί; Κι όμως, έφυγες, Λευτέρη! Έτρεξες μακριά για να ξεφύγεις απ' όλους κι απ' όλα... Έτσι έλεγες... έτσι νόμιζες, φίλε, ότι θα γλιτώσεις. Αλλά, τελικά, βλέπεις..., πάλι εδώ είναι, γύρω σου... μέσα σου.

Η ματιά του περιεργάστηκε τις επιστολές. Δεν άπλωσε πάλι το χέρι του σ' αυτές. Τις είχε διαβάσει ίσως και εκατοντάδες φορές. Μόνο κατέβασε ακόμα μια γουλιά ουίσκι και τράβηξε μια ρουφηξιά από το τσιγάρο του. Αυτό, άλλωστε, έκανε τις τελευταίες μέρες που είχε αναγκαστική άδεια. Ο διοικητής της μονάδας τού την είχε δώσει για τις γιορτές, ώστε να πάει να διασκεδάσει όπου του έκανε κέφι. Ήταν από τους καλύτερους πιλότους που είχε ποτέ στη διοίκησή του και στο αεροδρόμιο. Τα τελευταία χρόνια ήταν ίσως ο καλύτερος απ' όλους. Και γι' αυτό ο διοικητής τού ικανοποιούσε μερικές φορές κάποιες επιθυμίες για μια-δυο παραπάνω μέρες άδειας. Ενίοτε του συγχωρούσε ακόμα και μερικά παραπτώματα. Γιατί ο Λευτέρης, όταν ήταν εκεί πάνω, ήταν ένας άλλος άνθρωπος: Ένας αετός που κανείς δεν μπορούσε να πιάσει. Ήταν ένας Έλληνας που η καρδιά του ανήκε στο αεροπλάνο του, στον γαλάζιο ουρανό και στην πατρίδα του.

Αραγε πόσο πιο χαμηλά πρέπει ακόμα να φτάσω για να βρω το κουράγιο και... Όμως αξίζει τον κόπο, φίλε; Κι αν ξα-

ναγυρίσω στο νησί τι θα τους πω; Θα με περιμένουν άραγε; Τόσα χρόνια έχουν να μου γράψουν... κι εγώ το ίδιο, σκεφτόταν.

Ξαναγύρισε την μπουκάλα στο στόμα του. Τους ξέχασα και με ξέχασαν για τα καλά. Ο πατέρας μου ο κυρ Μανόλης και η μάνα μου η κυρα-Μαρίκα. Και η άλλη, τώρα εδώ, η Κατερίνα...

Μα πού την ανακάλυψες πάλι, ρε συ; Σαν ένα φάντασμα από το χαμένο παρελθόν σου. Και τι θα της πεις τώρα; Εσύ δεν την παράτησες πάλι; Πόσες φορές θα το κάνεις αυτό, ηλίθιε;

Αξίζει τον κόπο εγώ κι αυτή να προσπαθήσουμε ξανά;

Αλλά για σκέψου, ρε φίλε. Όλες οι άλλες που γνώρισες ήταν καλύτερες; Σε λυπάμαι, κακομοίρη... Σε λυπάμαι. Έχεις καταντήσει...

Ήταν σκέτο ράκος. Εκείνο το βράδυ παραληρούσε και στο μυαλό του οι αναμνήσεις μιας ζωής χόρευαν τρελά σαν μαινάδες του δάσους αγκαλιά με τον καπνό απ' τα τσιγάρα του. Εκείνη η αναγκαστική άδεια που είχε πάρει από τον διοικητή του ήταν ίσως το χειρότερο που μπορούσε να του τύχει. Μόνον όταν ήταν στη δουλειά ήταν ο σωστός άνθρωπος, ο Λευτέρης Γιωργαντάς που όλοι ήξεραν. Έξω από τη δουλειά ήταν ένα ράκος. Χωρίς φίλους, χωρίς γνωστούς... ένα υπόλοιπο της κοινωνίας. Κι έτσι, μιας και δεν είχε και τίποτα καλύτερο να κάνει, ακολούθησε και τώρα την τακτική που του είχε γίνει πια ρουτίνα.

Αν την πάρω στο τηλέφωνο ίσως... χμ... αν το κάνω τώρα... Μετά από τόσον καιρό... Το πολύ πολύ να μου το κλείσει, να μη θέλει να με ξαναδεί... Θα έχει και δίκιο. Εγώ αυτό θα έκανα. Ο καθένας θα το έκανε...

Παρά ταύτα έγειρε από την άλλη μεριά και άπλωσε το χέ-

ρι του προς το μέρος που συνήθιζε να αφήνει το τηλέφωνο. Αλλά δεν το βρήκε. Κοίταξε στο μισοσκοτάδο και το εντόπισε πάνω στο τραπέζι που ήταν απέναντί του, περίπου στα τρία μέτρα. Ούτε που σάλεψε. Μονάχα κατέβασε από την μπουκάλια άλλη μια γουλιά και την κράτησε σφιχτά πάνω στο στήθος του. Σαν να είχε ζωή αυτό το μπουκάλι. Ήταν ό,τι πιο δικό του είχε τούτη τη βραδιά δίπλα του.

Εγώ... κι αυτή; σκέφτηκε πάλι. Μα είναι μια... Να την παντρευτώ; Είναι ποτέ δυνατόν εσύ με μια... μια τέτοια; Αλλά, πάλι, φίλε, για σκέψου πόσα χρόνια πάνε από τότε που οι δυο σας... Μα τη θυμάσαι τότε στο νησί, μικρούλα; Θυμάσαι στο νησί την παρέα που κάνατε; Εσύ κι εκείνος ο άλλος, ο φίλος σου από το απέναντι τουρκοχώρι, ο Οκάν, ο γιος του ψαρά, του Μετίν Γιλμάζ. Θυμάσαι τον Οκάν τον φίλο σου; Πόσες και πόσες φορές δεν είχατε πάει μαζί για ψάρεμα! Πόσες και πόσες φορές δεν είχατε κολυμπήσει στα γαλάζια νερά έξω από το μικρό σου νησί! Και τα λέγατε τόσο συχνά... Αλλά τώρα... Χμ... πού να είναι τώρα; Σίγουρα θα έχει παντρευτεί και θα έχει τα Οκανάκια του τώρα. Αλλά κι εγώ είχα τις ευκαιρίες μου, αν και...

Ρούφηξε ακόμα μια φορά το τσιγάρο του. Το έφτασε στη γόπα. Το άφησε να πέσει στο τασάκι και φύσηξε τον καπνό στο ταβάνι. Στο μυαλό του άρχισαν να στροβιλίζονται αλλόκοτα οι μνήμες από το παρελθόν. Και η σκέψη του μια πεταγόταν σε κείνα τα παλιά χρόνια και μια επανερχόταν στο σήμερα. Ο Λευτέρης δεν μπορούσε να βάλει χαλινό στον χρόνο και στις σκέψεις του. Όλα ήταν ανάκατα στο μυαλό του, όπως και στη ζωή του γενικότερα.

Άραγε τι να κάνουν όλοι αυτοί στο νησί; Κι ο πατέρας; Ζουν αυτός και η μάνα, ή... Αλλά δε θα μου το είχαν γράψει

αν είχε συμβεί κάτι; Χμ... ελπίζω να είναι όλοι καλά... Όμως, ίσως φταίω κι εγώ απ' τη μεριά μου.

Έτσι είναι, φίλε. Δεν αξίζει τον κόπο να τους κατηγορείς όλους και να δίνεις άφεση μόνο στον εαυτό σου! Κανείς δε μένει μόνος στη ζωή παρά μόνο αν το θέλει και ο ίδιος... αυτό έχω να σου πω. Κι εσύ είσαι μαγκούφης γιατί το επέλεξες, Λευτέρη. Ίσως... Τόσα χρόνια τώρα δε βαρέθηκες; Δε θα πρέπει να το ξανασκεφτείς, φίλε; Γιατί δεν το έκανες μέχρι σήμερα;

Τι είναι αυτό που μ' εμποδίζει; Γιατί δεν το έκανα ποτέ; Γιατί;

Αυτό το ερώτημα χρόνια τον βασάνιζε και δεν τον άφηνε να ησυχάσει. Όχι ότι δεν είχε ευκαιρίες. Αντιθέτως. Οι δικοί του, ειδικά τα πρώτα χρόνια που σπούδαζε στην Αθήνα, τον παρακαλούσαν να επιστρέψει το συντομότερο δυνατό. Του έλεγαν ότι η Αθήνα δεν ήταν γι' αυτόν και ότι μέρα με τη μέρα, χρόνο με τον χρόνο τον έκανε δικό της. Τον τράβαγε όλο και πιο βαθιά μέσα στα σωθικά της.

Δεν είχαν καθόλου άδικο. Ο Λευτέρης στην αρχή τούς έγγραφε μια-δυο φορές τον μήνα. Μετά από λίγο το αραιώσε κι άρχισε τα τηλέφωνα στο καφενείο του χωριού, μέχρι που κι αυτά τα περιόρισε στα απολύτως απαραίτητα, τις γιορτές. Οι δικοί του είχαν καταλάβει ότι πια είχαν χάσει το παιδί τους. Ο γιος τους ήταν που ουσιαστικά τούς απέφευγε. Μέχρι που λίγο μετά παράτησαν κι αυτοί κάθε προσπάθεια. Έτσι ο Λευτέρης ξέκοψε από τα πάντα και από τους πάντες. Ήθελε πια μια μοναχική ζωή, μακριά απ' όλους· και, κυρίως, μακριά από το παρελθόν του.

Ίσως ένιωθε σπουδαίος και τρανός σε σχέση με τους απλούς ψαράδες του νησιού του. Το είχε πει και στον πατέρα του κάποια φορά στο τηλέφωνο και τσακώθηκαν για τα

καλά εκείνη τη μέρα. Κι από τότε δεν τον ξανάκουσε. Μόνο με τη μάνα του μια στο τόσο επικοινωνούσε – αν, βέβαια, υπήρχε κάποια άξια λόγου γιορτή. Διαφορετικά...

Από τότε που είχε γίνει πιλότος η ζωή του είχε αλλάξει εντελώς. Είχε πάψει πια να είναι το παιδί που, από το ταπεινό αιγαιοπελαγίτικο νησί του, δίπλα σχεδόν στις τουρκικές ακτές, είχε κάποτε φτάσει στην Αθήνα για να σπουδάσει. Είχε γίνει μεγάλος και τρανός. Κι όσο προόδευε –κατά γενική ομολογία ήταν ο καλύτερος πιλότος στην τάξη του, ίσως και στη σειρά του–, όσο ανέβαινε ψηλά στον ουρανό, τόσο πιο πολύ ξέκοβε από τη γη, από τους δικούς του ανθρώπους.

Μόνον εκεί, όταν πέταγε ψηλά στον ουρανό, αισθανόταν ελεύθερος. Και συνεχώς ζήταγε περισσότερες ώρες πτήσης, για να κυνηγάει τον αντίπαλο και να κυνηγιέται. Γι' αυτόν η ασφάλεια της πατρίδας ήταν πάνω απ' όλους και απ' όλα. Εκεί που το γαλάζιο τ' ουρανού έσμιγε με το γαλάζιο της θάλασσας, εκεί ήταν το σπίτι του, εκεί η αρχή και το τέλος του. Τίποτα δεν είχε σημασία γι' αυτόν παρὰ μόνο να πετάει εκεί που δεν μπορούσε να φτάσει άνθρωπος και να υπερασπίζεται τα σύνορα της πατρίδας του. Τα φτερά του αεροπλάνου του τα είχε ερωτευτεί πιο πολύ από καθετί. Αυτά ήταν το καταφύγιο και η αγάπη του, η προσμονή του, η σκέψη του. Τα φτερά αυτά ήταν που του έδιναν δύναμη για να ζει, και αιτία για να υπάρχει.

Όρες ατελείωτες πέρανε εκεί πάνω κάνοντας υπηρεσία, πιστός στην πατρίδα που του είχε δώσει τα πάντα. Έτσι νόμιζε τουλάχιστον για χρόνια και χρόνια. Αλλά τώρα, τούτη την κρύα νύχτα του χειμώνα, μέσα στο διαμέρισμά του, είχε έρθει η ώρα να αρχίσει να αμφιβάλλει. Τούτη τη βραδιά αμφέβαλλε για τα πάντα: για την πατρίδα, το αεροπλάνο του,

τη ζωή του... για τον ίδιο του τον εαυτό. Παραδόξως, τούτη την ώρα ήταν λες κι αυτή η μπουκάλα ούισκι να του είχε ανοίξει τα μάτια, και πλέον βρισκόταν μπροστά σ' έναν εντελώς διαφορετικό κόσμο από αυτόν που ο ίδιος είχε πλάσει και είχε επιλέξει για τη ζωή του. Τώρα έβλεπε με άλλο μάτι όλα τα πράγματα και όλους τους ανθρώπους.

Μα τι ήταν αυτό που είχε αλλάξει μέσα του μετά από τόσα χρόνια, και τόσο αναπάντεχα; Τι ήταν αυτό που του έλειπε, προκειμένου να νιώσει ως άνθρωπος την ολοκλήρωση που τόσον καιρό ποθούσε; Πριν από χρόνια νόμιζε ότι είχε βρει τον παράδεισο στο νησί του. Αλλά τώρα όλα αυτά, η ζωή που έκανε, οι άνθρωποι που συναναστρεφόταν, οι εχθροί που κάθε μέρα καταδίωκε, όλα πια ουσιαστικά του φαινόταν σαν κάτι διαφορετικό, σαν να ήταν η ίδια η κόλασή του.

Ξαναέφερε την μπουκάλα στο στόμα του κι ένιωσε ένα κάψιμο στον λάρυγγα, μια φλόγα που κατέβαινε και του έκαιγε τα σωθικά. Το κεφάλι του γύριζε ακατάπαυστα μαζί με το ταβάνι. Είχε μια ζάλη ανυπόφορη. Έκλεισε τα μάτια του για ν' απαλύνει όσο μπορούσε περισσότερο τον πόνο του κορμιού του. Περίμενε ότι το ούισκι, το μοναδικό φάρμακο που κατανάλωνε αφειδώς τον τελευταία καιρό, θα του γιάτρυνε τη μεγάλη αρρώστια, τις μνήμες από την προηγούμενη ζωή του. Αυτές κι απόψε σαν ερινύες, έχοντας τα πρόσωπα των δικών του ανθρώπων από το παρελθόν, ήταν εκεί μαζεμένες, χόρευαν κι έσκουζαν ακατάπαυστα μέσα στο κεφάλι του... μπροστά στα μάτια του.

Περίμενε ότι σύντομα θα τον έπαιρνε ο ύπνος και θα γλίτωνε. Παρά ταύτα, αυτό δε συνέβαινε. Απόψε οι μνήμες δεν έλεγαν να φύγουν από τη σκέψη του. Φαίνεται ότι ήταν απο-

φασισμένες να πάρουν ό,τι τους αναλογούσε, ό,τι εδώ και χρόνια διεκδικούσαν. Ήξεραν να τον βασανίζουν όσο πιο αλύπητα μπορούσαν. Δεν ήταν άλλωστε η πρώτη φορά που το έκαναν αυτό, δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Λευτέρης ένιωθε έτσι. Αλλά απόψε...

Είναι κάτι... Μα τι έχω πάθει άραγε; Γιατί όλοι είναι εδώ; «Γιατί δε μ' αφήνετε να ησυχάσω; Γιατί;» κραύγασε.

Κι αρπάζοντας το μπουνάλι το πέταξε στον τοίχο απέναντι. Έγινε κομμάτια. Από το διπλανό διαμέρισμα ακούστηκε μια αντρική βρισιά, κι αυτός άρχισε να κλαίει σαν μικρό παιδί. Είχε αρχίσει να κατεβαίνει ακόμα μια φορά ένα ένα τα σκαλοπάτια της κόλασής του.

Μέχρι να φτάσω πού; σκέφτηκε.

Κουλουριάστηκε κάτω από τα σκεπάσματά του κι ένιωθε ένα σύγκρου να τον κυκλώνει. Έκλεισε τα μάτια του περιμένοντας τον Μορφέα να φτερουγίσει δίπλα του και να τον λυτρώσει από το μαρτύριο, όπως είχε κάνει κι άλλες φορές. Αλλά απόψε δεν ήταν τόσο τυχερός. Γιατί τώρα η πρώτη θύμηση που τον επισκέφτηκε ήταν της Κατερίνας. Και μετά ήταν του πατέρα του και της μητέρας του.

Όλοι, λοιπόν, και πάλι εδώ... πάλι εδώ, συλλογίστηκε. Η ιστορία αρχίζει και πάλι από την αρχή...

2

Το δροσερό καλοκαιριάτικο αεράκι διάβαινε γοργά πάνω από τα βαθυγάλαζα νερά του πελάγους που βρισκόταν ανάμεσα στο Μεγάλο Νησί και στα απέ-ναντι τουρκικά παράλια. Στο διάβα του δημιουργούσε όμορφα κι ατίθασα κατάλευκα κυματάκια που προχωρούσαν, σαν να ήταν μικρά προβατάκια, σε μια σειρά, το ένα πίσω απ' τ' άλλο, μέσα σ' ένα απέραντο, καταγάλανο λιβάδι. Κι αν τα κοίταγες από ψηλά, θα νόμιζες πως κάποιος αόρατος φτερωτός ποιμένας τα οδηγούσε στον αχανή, γαλάζιο ορίζοντα. Κατά περίεργο τρόπο, όλα παρέμεναν στη γραμμή τους, χωρίς κανένα να χάνει την περπατησιά του, μέχρι που εξαφανίζονταν το ίδιο ξαφνικά κι αναίτια όπως είχαν εμφανιστεί.

Τότε, στη μέση του απέραντου γαλάζιου δεν απόμεινε σχεδόν τίποτα. Μονάχα δύο μικρά νησάκια, σαν άσπρες κηλίδες ακίνητες, σχεδόν αόρατες γι' αυτόν που ξεκινούσε από τα τουρκικά παράλια ή από το Μεγάλο Νησί. Μα όσο τα πλησίαζες, τόσο τα έβλεπες καλύτερα να ορθώνονται μπροστά σου, να παίρνουν σχήμα, διαστάσεις και μορφή. Εκεί που βρίσκονταν έμοιαζαν και είναι μόνα τους, ζωντανά και

λεύτερα. Δύο νησάκια, το ένα λίγο μεγαλύτερο απ' το άλλο – τόσο μεγάλα που μπορούσες να τα διασχίσεις σε δυο λεπτά με τα πόδια. Οι Έλληνες τα είχαν ονομάσει «Μικρή και Μεγάλη Κυψέλη» ενώ οι Τούρκοι τα έλεγαν «Κοβάν».

Τις μέρες του καλοκαιριού οι ψαρόβαρκες ξανοίγονταν για ψάρεμα πριν βγει ο ήλιος. Ένα τέτοιο πρωινό ήταν που βρέθηκαν να πλησιάζουν σ' αυτά, από αντίθετες όμως πλευρές, δύο μικρές ψαρόβαρκες. Στην αρχή δεν ήταν τίποτα περισσότερο από δύο σημαδάκια που όσο πήγαινε η ώρα τόσο κοντοζύγωναν, ζωντάνευαν και κατευθύνονταν το ένα πάνω στ' άλλο. Σαν να ήταν στις άκρες ενός αόρατου σχοινιού που, λεπτό προς λεπτό, όλο και μάζευε. Πράγματι, λίγο αργότερα οι δυο ψαρόβαρκες στάθηκαν σχεδόν απέναντι η μία στην άλλη. Κοιτάχτηκαν οι βαρκάρηδες, αντάλλαξαν από ένα βλέμμα σαν χαιρετισμό, αλλά παρέμειναν αμίλητοι.

Ήταν ο Μανόλης Γιωργαντάς από το Μεγάλο Νησί κι ο Μετίν Γιλμάζ από το Κας, ένα μικρό ψαροχώρι στα απέναντι τουρκικά παράλια. Και οι δυο τους ήταν απλοί ψαράδες από τα γεννοφάσκια τους, μαθημένοι να ψαρεύουν με τον παλιό, παραδοσιακό τρόπο. Περιέργως πως, δε γνώρισαν καλά ο ένας τον άλλον παρά μονάχα αφού είχαν περάσει πια και οι δύο τα τριάντα τους χρόνια. Και αυτό γιατί, αν και πολλές φορές Έλληνες και Τούρκοι συναντιόντουσαν στο ψάρεμα, όμως δεν πολυμίλαγαν συναμεταξύ τους, ειδικά στα πρώτα χρόνια μετά τη μεγάλη και φοβερή καταστροφή που είχαν πάθει οι Έλληνες στη Μικρασία το 1922.

Αλλά με το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου τα πράγματα πια είχαν ηρεμήσει και οι άνθρωποι είχαν έρθει και πάλι πιο κοντά. Οι ψαράδες συναντιόντουσαν σαν φίλοι στο ίδιο σημείο, ολόγυρα από τα δυο νησάκια. Κι αυτά, η

Μικρή και η Μεγάλη Κυψέλη, τους υποδέχονταν με χαρά, αν και παρέμεναν εκεί αμίλητα, δυο άσπρες πέτρες, δυο βράχοι που σημάδευαν το πρόσωπο της θάλασσας χωρίς κανείς να γνωρίζει από πότε.

Πολλές ιστορίες ακούγονταν για τούτα από τους ψαράδες. Οι πιο παλιοί έλεγαν πως πρέπει να ήταν ο Θεός –ή ο Αλλάχ– που τα είχε ρίξει επίτηδες εδώ, εντελώς ξαφνικά, γιατί λυπήθηκε κάποιους ναυτικούς που παράδεχναν ένα βράδυ, τα πολύ παλιά χρόνια, στην περιοχή, κι έτσι τους έσωσε. Αυτά τα νησάκια ήταν το σημείο συνάντησης των ψαράδων και από τις δυο πλευρές της θάλασσας.

Εκεί το μέρος ήταν πέρασμα, όπως έλεγαν, για κοπάδια ψαριών και οι πιο ηλικιωμένοι, ίσως με κάποια δόση υπερβολής, διηγούνταν μία ιστορία γνωστή λίγο-πολύ σε όλους. Λέγανε πως κάποτε είχαν βγει για ψάρεμα είκοσι βάρκες, τουρκικές κι ελληνικές μαζί. Φαίνεται ότι ήταν η τυχερή τους μέρα, γιατί χτυπήσανε τόσο πολύ ψάρι, που βούλιαξε μία ελληνική. Μα τόσο ψάρι σηκώσανε όλοι τους, που και πάλι ανοιχτήκανε για δεύτερη φορά στη θάλασσα την ίδια μέρα. Και πάλι τα ίδια... τα ψάρια ήταν ατελείωτα εκείνη τη μέρα. Κι όταν ξεπούλησαν στα εμπορικά μαγαζιά, κατάφεραν να αναπληρώσουν και τη χαμένη ελληνική βάρκα.

Οι ψαράδες λέγανε κι άλλες ιστορίες για την περιοχή. Όπως, για παράδειγμα, πολλά ακούγονταν για τα δελφίνια που πλησίαζαν στα μικρά νησάκια, αλλά και για ανθρώπους που στα παλιά χρόνια είχαν σωθεί από αυτά. Μια τέτοια ιστορία ανέφερε ότι πριν από τον μεγάλο πόλεμο μια μέρα ξεβράστηκαν στο Κας δύο νεκρά δελφίνια. Το ένα είχε χτυπηθεί μάλλον από καμάκι, γιατί είχε μια βαθιά πληγή στο πίσω μέρος του κεφαλιού του. Πρέπει να είχε πονέσει πολύ

μέχρι να ξεψυχήσει, και τελικά ξεβρώστηκε από το κύμα. Το άλλο ίσως ήταν ο σύντροφός του. Δε θα άντεξε τον πόνο της απώλειας και τελικά ακολούθησε το ταίρι του στον θάνατο, στη στεριά.

Τα δελφίνια, καθώς λένε, ζευγαρώνουν μόνο με έναν σύντροφο. Δεν είναι σαν τους ανθρώπους που ενδεχομένως αλλάζουν συντρόφους και μία και δύο φορές κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Λοιπόν τα δελφίνια, αν τύχει και ξαφνικά χάσουν τον σύντροφό τους, τότε σπάνια ζευγαρώνουν πάλι· προτιμούν τον θάνατο. Στο Κάς, όταν οι ψαράδες ανακάλυψαν τα δύο ζώα στην παραλία τους, κατατρόμαξαν. Δεν ήξεραν τι να υποθέσουν. Οι πιο παλιοί απ' αυτούς είπαν ότι τούτο ήταν ένα μήνυμα πως μεγάλο κακό θα ερχόταν στο χωριό τους· κι άλλα τέτοια. Τα νέα γρήγορα, βέβαια, μαθεύτηκαν και στην ελληνική πλευρά. Η απογοήτευση κυρίευσε κι εκεί τους ψαράδες.

Πράγματι, οι φόβοι τους επαληθεύτηκαν σύντομα, γιατί στους επόμενους μήνες, για κάποιον παράξενο κι ανεξήγητο λόγο, τα ψάρια σχεδόν εξαφανίστηκαν. Στην αρχή όλοι έλεγαν ότι ήταν κάτι τυχαίο. Αλλά όσο πέραγε ο καιρός τα πράγματα άρχισαν να χειροτερεύουν και οι ψαράδες προβληματίζονταν. Με άλλα λόγια, δίχτυα έριχναν στη θάλασσα και φύκια ανέβαζαν. Πετονιές πέταγαν και τις σήκωναν πίσω με το δόλωμα ανέγγιχτο, που λέει ο λόγος. Σχεδόν όλη εκείνη η χρονιά πήγε στράφι για τους ψαράδες.

Λοιπόν, από τότε οι ψαράδες των δύο χωριών ήταν διπλά προσεχτικοί, ειδικά με τα δελφίνια τους. Αυτό το καταλάβαιναν, θαρρείς, και τα ζωντανά μ' έναν ανεξήγητο, θα έλεγε κανείς, τρόπο. Γιατί μερικές φορές οι άνθρωποι έβλεπαν τα δελφίνια ακόμα και να συνεργάζονται μαζί τους στο ψάρεμα. Κυ-

νηγούσαν δηλαδή τα πιο μεγάλα κοπάδια από ψάρια και τα οδηγούσαν στα δίκτυα των ψαράδων.

Και τότε ήταν από τις στιγμές που σπάνια βλέπει ανθρώπου μάτι. Όλες οι ψαρόβαρκες να έχουν κάνει κύκλο με τα δίκτυα απλωμένα μέσα στο νερό και, αργά αργά, να τα μαζεύουν, γεμάτα πια και βαριά βαριά από κοπάδια ψάρια. Κι απέξω τα δελφίνια να κάνουν χαρές στους βαρκαάρηδες για την επιτυχία τους και να χοροπηδούν ολόγυρα σαν ακροβάτες του νερού, δυο δυο, τρία τρία, βγάζοντας χαρούμενους ήχους, τραγουδώντας και δίνοντας κουράγιο στους φίλους τους απάνω στις βάρκες.

Αλλά και οι ψαράδες ποτέ δεν τα άφηναν παραπονεμένα. Γιατί, όταν είχαν γεμίσει πια τις βάρκες τους και καθάριζαν τα δίκτυα, πέταγαν στα δελφίνια όλα τα ψάρια που δεν ήθελαν. Έτσι κι αυτά είχαν το εύκολο γεύμα τους, την ανταμοιβή τους για τη συνεργασία τους με τους ανθρώπους. Δεν υπήρχε μεγαλύτερη χαρά για κάθε ψαρά αυτού του τόπου από το να έρθει σε επαφή μ' αυτά τα ευλογημένα ζωντανά, να τα ακουμπήσει, να τα χαϊδέψει, να τους μιλήσει, να τα ταΐσει με το ίδιο του το χέρι. Αυτή ήταν η αμοιβή των θαλάσσιων φίλων τους. Να τους δίνουν λίγη τροφή οι ψαράδες με το ίδιο τους το χέρι.

Αυτή ήταν η επιβράβευση της φιλίας ανάμεσα στο ζώο και τον άνθρωπο. Να ζουν αρμονικά στο ίδιο περιβάλλον, χωρίς να ενοχλεί ο ένας τον άλλον. Να επικοινωνούν χωρίς κανένα εμπόδιο, να αναπνέουν από τον ίδιο αέρα, να τρώνε από την ίδια τροφή.

Ο αγέρας χαράκωνε ελαφρά την γαλήνια θάλασσα γύρω από τα νησιά. Οι δυο ψαράδες, ο Μανόλης κι ο Μετίν, κοιτάχτηκαν όπως κάθε φορά εδώ και τόσα χρόνια μέσα

από τις βάρκες τους κι άφησαν ο ένας στον άλλον για χαιρετισμό από ένα χαμόγελο. Έτσι το είχαν καθιερώσει οι δυο τους από τότε που για πρώτη φορά πριν από πολλά χρόνια συναντήθηκαν σ' εκείνα τα νερά.

Μετά έστριψαν ο ένας λίγο μακρύτερα από τον άλλον. Έψαξαν για λίγη ώρα το πέλαγος, σαν κυνηγοί που στήνουν το καρτέρι τους, και κοντοστάθηκαν. Αν τους έβλεπες από ψηλά θα ρούσες ότι ήταν και οι δυο δασκαλεμένοι από τον ίδιο δάσκαλο. Έκαναν σχεδόν τις ίδιες κι απαράλλαχτες κινήσεις, σαν να είχαν μεγαλώσει στο ίδιο χωριό, στο ίδιο σπίτι... σαν να ήταν ίσως και αδέρφια από την ίδια μάνα και τον ίδιο πατέρα. Κι όμως, ο ένας ήταν Έλληνας και ο άλλος ήταν Τούρκος. Άλλη φυλή, άλλη ράτσα, άλλα ήθη κι έθιμα. Αλλά ίδια κορμιά, ίδια μυαλά, ίδιοι άνθρωποι.

Ο Μανόλης συγκυρίστηκε κάμποση ώρα μέσα στη βάρκα του κι έριξε τα δίχτυα του στο νερό. Ξαπόστασε για λίγο και κοίταξε ψηλά στον ουρανό. Ο ήλιος από ώρα είχε σηκωθεί πάνω από το πέλαγος. Όμορφος, ζωηρός όσο πέρναγε η ώρα, άλλαζε χρώματα πίσω από τα αραιά λευκά σύννεφα. Τη μια στιγμή κρυβόταν και την άλλη πεταγόταν ανάμεσά τους. Θα ρούσες ότι βιαζόταν και πάλι να κατακτήσει το βασιλείο του με όση δύναμη είχε μέσα του, με όση φωτιά και ζεστασιά μπορούσε να ρίξει στο στερέωμα.

Μετά από αρκετή ώρα ο Μανόλης αγνάντεψε προς τη βάρκα του Μετίν που είχε αράξει λίγο πιο μακριά του. Παραξενεύτηκε και τώρα ανασηκώθηκε ελαφρά για να βλέπει καλύτερα απέναντί του τον άλλον.

Μα τι κοιτάζει στα νερά ο Μετίν, σκεφτόταν αρκετά παραξενεμένος. Λες να τραβήξει τα δίχτυα; Μπα, είναι νωρίς ακόμα. Έστειλε το βλέμμα του μια βόλτα πιο ψηλά στον ου-

ρανό. Θέλει ώρα μέχρι να μεσιάσει ο ήλιος. Σίγουρα τρελός θα είναι αν μαζέψει τώρα τα δίχτυα. Δε θα 'χει πιάσει τίποτα. Εκτός κι αν έχει δουλειά... Α να τος, κάθεται πάλι. Για να δω τι γίνεται και στα δικά μου δίχτυα... Α μπα, τα ίδια. Ακόμα τα ψάρια γυροφέρνουν. Θέλουν την ώρα τους. Υπομονή...

Μετά από τόσα και τόσα χρόνια στη θάλασσα, ο Μανόλης κι ο Μετίν ένωσαν κάτι παραπάνω από σύντροφοι. Συναντιόντουσαν από πιο παλιά στα ίδια νερά γύρω από τα δυο μικρά νησάκια, τις δυο Κυψέλες, όταν έβγαιναν με το κουπί με τους πατεράδες τους ακόμα και οι δυο. Μικρά παιδιά ήταν αυτοί, άγουροι νέοι στα βάσανα της ζωής και στην αρμύρα της θάλασσας. Κι εκεί, μέσα στη βάρκα των γονιών τους, έπαιρναν τη σοφία, τα μυστικά μαζί και τα ψάρια που τους έδινε απλόχερα η γαλάζια θάλασσα. Όποιος τους έβλεπε θα έλεγε ότι τη ρουφούσαν, όπως το μωρό παιδί ρουφάει το γάλα από το στήθος της μάνας του· και μαζί ντύνονταν το αφρισμένο πέλαγος κάθε μέρα από τα οχτώ τους χρόνια.

Ποτέ δεν έπαιψαν να αγαπούν τη θάλασσα. Για μάνα τους τη λογάριαζαν, κι έτσι ήταν αυτή στην πραγματικότητα. Γι' αυτό, εξάλλου, ποτέ δε δέχτηκαν να μπαρκάρουν για να γνωρίσουν τον κόσμο έξω από τα μέρη τους. Ούτε και με τα σφουγγάρια ασχολήθηκαν ποτέ, πράγμα που είχαν κάνει πολλοί άλλοι. Γιατί η περιοχή έβγαζε πολλά σφουγγάρια, έναν πραγματικό θησαυρό, που τα μοσχοπουλούσαν μακριά από τον τόπο τους. Ο Μανόλης κι ο Μετίν πίστευαν ότι η θέση τους ήταν εκεί, απάνω στα νερά της θάλασσας κι όχι στα μέσα της. Γι' αυτούς όλος ο κόσμος ήταν κλεισμένος γύρω από τα δυο νησάκια, τη Μικρή και τη Μεγάλη Κυψέλη. Για τούτο και κάθονταν ακόμα μες στα δίχτυα κι ανακατεύονταν με αυτά, σαν τα ψάρια που έπιαναν.

«Εγώ τη βαρκούλα μου την όμορφη δεν την αφήνω. Ψάρια μ' έμαθε ο συχωρεμένος ο πατέρας μου να πιάνω, ψάρια θα πιάνω», έλεγε ο Μανόλης με κάποια δόση περηφάνιας σε όσους πότε πότε τον πείραζαν στον καφενέ του μικρού του χωριού.

Αλλά κι ο φίλος του ο Μετίν δεν πήγαινε πίσω.

«Για τούτο και είμαι ακόμα ζωντανός, ρε σεις, και ψαρεύω σ' αυτή την ηλικία. Πόσοι και πόσοι ναυτικοί μας δε χάθηκαν στα πέρατα του κόσμου! Αν δεν είχαν πάρει κι αυτώνών τα μυαλά τους αέρα... Καλές δεν είναι οι βάρκες μας; Τι τα ήθελαν τα μεγάλα πλοία;» απαντούσε ο Μετίν στους δικούς του, όταν προσπαθούσαν να τον πείσουν να παρατήσει το ψάρεμα και να μπαρκάρει σε βαπόρι για να πιάσει πιο πολλά λεφτά.

Έτσι ξέμειναν οι δυο τους να ψαρεύουν στα ίδια, γνώριμα γι' αυτούς νερά, δίπλα στα δυο μικρά ασπρονήσια. Γι' αυτούς η θάλασσα ήταν και μάνα και πατέρας κι αδερφός, κι ό,τι άλλο μπορούσε να βάλει το μυαλό τ' ανθρώπου. Πάντα τη σέβονταν, τη φοβούνταν και την τιμούσαν ίσα με τον προστάτη τους, τον Αϊ-Νικόλα.

Όταν έφταναν στα δυο νησάκια έριχναν και μια ματιά λίγο πιο μακριά, σ' εκείνον τον βράχο στο Μεγάλο Νησί, που υψωνόταν σαν ένα περίεργο μικρό εξόγκωμα πάνω στο κεφάλι ενός τεράστιου ανθρώπου. Εκεί ήταν σκαρφαλωμένο το μοναδικό έργο που είχε φτιάξει χέρι ανθρώπου στο κατά τα άλλο κατάξερο τοπίο: το μικρό ξωκλήσι του Αγίου που επόπτευε όλο το πέλαγος. Οι δυο ψαράδες τού έστελναν έναν γρήγορο χαιρετισμό λίγο πριν ρίξουν τα δίχτυα τους. Θες από πρόληψη, θες από πίστη... Ό,τι κι αν ήταν από τα δυο, όμως το έκαναν χρόνια τώρα χωρίς σταματημό. Και η

θάλασσα, σαν να 'ταν ζωντανή, καταλάβαινε τα παιδιά της. Γι' αυτό σπάνια τους είχε απογοητεύσει.

«Γιατί η θάλασσα έχει ψυχή και στόμα, καληώρα σαν άνθρωπος...» συνήθιζαν και οι δυο τους να λένε στους φίλους τους, στα χωριά τους. Έτσι, σχεδόν ποτέ δεν τους αρνήθηκε απλόχερα τον πολύτιμο καρπό της· και πάντα στάθηκε κοντά τους, καλύτερα απ' οποιονδήποτε φίλο.

Όμως, παρά τα τόσα χρόνια που συναντιόντουσαν στο ίδιο εκείνο μέρος, από τον καιρό τον πατεράδων τους ακόμα, ο Μανόλης κι ο Μετίν δεν είχαν γνωριστεί από κοντά, δεν είχαν πει έναν καφέ ή ένα ούζο στον καφενέ του χωριού του ενός ή του άλλου. Μοναχά μέσα από τις βάρκες τους συναντιόντουσαν τα βλέμματά τους. Και πολύ σπάνια αντάλλασσαν κουβέντα, κυρίως όταν τελείωναν τον κόπο της ημέρας κι έφευγαν για το σπιτικό τους φορτωμένοι τις πιο πολλές φορές με τον καρπό της θάλασσας. Θαρρούσες πως υπήρχε κάπου εκεί, ανάμεσά τους, ένα αόρατο τείχος που τους σταματούσε· ένας άγραφος νόμος που δεν υπήρχε σε κανένα νομικό βιβλίο. Κι όμως, υπήρχε στις καρδιές τους και στα πρόσωπά τους.

Αν τους κοίταζες από μακριά, θα έλεγες ότι αυτοί οι δυο άνθρωποι είναι τόσο κοντά, αλλά ταυτόχρονα, για έναν περιέργο λόγο, τόσο μα τόσο μακριά! Σαν να υπήρχε ένας άγγελος που όριζε με την πύρινη ρομφαία του όχι μόνο το σύνορο ανάμεσα στις βάρκες τους, αλλά κι ανάμεσα στις καρδιές τους. Ακόμα κι όταν έριχναν τα δίχτυα και περίμεναν να περάσει η ώρα για να τα μαζέψουν, ακόμα και τότε σπάνια ο Μανόλης κι ο Μετίν σάλευαν από τη θέση τους. Κουβέντα δεν αντάλλασσαν. Το μεσημεράκι μάζευαν τα δίχτυα, κι αφού τα κορφολογούσαν, σηκώνονταν όρθιοι, τεντώνο-

νταν κι αποχαιρετούσαν ο ένας τον άλλον, σχεδόν πάντα με την ίδια κουβέντα:

«Πώς πήγε σήμερα, καπετάν Μετίν;» ρωτούσε ο ένας.

«Καλά, κυρ Μανόλη μου», απαντούσε ο άλλος.

Κι αμέσως, χωρίς σχεδόν άλλη κουβέντα, χαιρετιόντουσαν κι απομακρύνονταν για τα χωριά τους. Σαν να τα 'χανε πει όλα μ' αυτές τις λίγες λέξεις.